

ایرادات یک قانون

گفته شده است که قانون در زمان جنگ، سکوت می‌کند و در زمان انقلاب، عجله. قانون عملیات بانکی بدون ربا خوشبختانه گرفتار الزامات جنگ نشد تا به طور کامل محکوم این حکم بشود، لیکن به عنوان اولین دستاورد اقتصادی مدون متأثر از مکتب اسلام و انقلاب اسلامی، تا حدود زیادی تحت تأثیر حال و هوای انقلاب و شتابزدگی‌های ناشی از آن قرار گرفت.

این قانون که در روز سه شنبه هشتم شهریور ۱۳۶۲ در مجلس شورای اسلامی تصویب شد و دو روز بعد به تأیید شورای نگهبان رسید، از ابتدای سال ۱۳۶۳ به طور آزمایشی به اجرا گذاشته شد و اجرای الزامی و فراگیر آن در ایران، موجب شد که کشور ما بلافاصله به عنوان دارنده بزرگترین و گسترده‌ترین شبکه بانکداری اسلامی در جهان شناخته شود.

قانون عملیات بانکی بدون ربا که با آن ویژگی‌ها از ۲۸ سال پیش تا امروز پایه و چارچوب تمامی مناسبات بانکی ایرانیان بوده است، تاکنون به دفعات مورد بررسی و نقد گرفته و از جمله ایرادات زیر در آن شناسایی شده است:

(۱) عدم ارایه تعریف روشن و کاربردی از نظام بانکی، به نحوی که هنوز مشخص نیست که قانون عملیات بانکی بدون ربا چه مؤسساتی را "بانک" می‌داند و آیا مؤسسات مالی و اعتباری یا تعاونی‌های اعتباری و لیزینگ‌ها هم در شمول احکام این قانون قرار می‌گیرند یا نه؟

(۲) تأثیرپذیری قانونگذار از شرایط بدو انقلاب و شکل‌گیری قانون براساس معیارهای حاکم بر نظام اقتصاد دولتی و در نظر نگرفتن راهکارها و ضوابطی برای بانکداری غیر دولتی.

(۳) عدم قابلیت برای طراحی و ایجاد بانک‌های مختلفی که با رویکردهای گوناگون در بازار پولی جهان وجود دارند. (۴) بی‌توجهی به اهداف و سلايق سپرده‌گذاران و اکتفا کردن تنها به چند نوع محدود سپرده‌گذاری برای مشتریان.

(۵) عدم جامعیت نسبت به اهداف و سلايق متقاضیان تسهیلات و محدود کردن عملیات تنها به چند نوع عقد خاص.

(۶) فقدان ابزارهای سیاست پولی و نادیده گرفتن نقش و وظایف کنترلی و نظارتی بانکداری مرکزی.

(۷) عدم توجه به بحث مطالبات معوق که موجب بی‌عملی بانک‌ها و تشدید بحران مطالبات معوق شد.

(۸) محدود بودن قلمرو جغرافیایی و عدم پیش‌بینی سازوکارهای مناسب برای ارتباط بانک‌ها با بانک‌های کشورهای مختلف، اعم از بانک‌های اسلامی و غیراسلامی، حتی بانک‌هایی با سیستم ربوی.

(۹) فقدان راهکارهای شرعی برای کنترل و نظارت بر صحت معاملات.

(۱۰) بی‌اعتنایی به بحث تحقیق و توسعه و بکارگیری شیوه‌های نوین بانکداری.

علاوه بر ایراداتی که تاکنون به نفس این قانون وارد شده، موضوع نحوه اجرای قانون و عملکرد بانک‌ها در این زمینه نیز مورد نقد و بررسی قرار گرفته و مهمترین دغدغه‌ای که در این مورد مطرح شده، موضوع شبهه‌ناک بودن عملیات است که حساسیت نسبت بدان بیشتر بوده، ولی راه حل کمتر.

اینک برای پرداختن به این جنبه از ایرادات، ابتدا مقدمه‌ای داریم حاوی نظریات و پیشنهادهای کلی حجت‌الاسلام مصباحی‌مقدم، استاد دانشکده اقتصاد دانشگاه امام صادق (ع) و نماینده مردم در مجلس شورای اسلامی و سپس "طرح تفصیلی بانکداری مشارکت در سود و زیان (PLS)" را خواهیم آورد که حاصل مطالعات عمیق دکتر بیژن بیدآباد، اقتصاددان و عضو هیأت علمی دانشگاه‌هاست.

سردبیر

یکی از ایرادات وارده بر قانون عملیات بانکی بدون ربا، فقدان راهکار شرعی برای کنترل و نظارت بر معاملات بانکی، به ویژه از لحاظ شبهه ربوی بودن عملیات است.